

Straníckopolitické systémy

Tézy prednášky

Bratislava november 2005.

© Prof. JUDr. Ľubor Cibulka, CSc.

Politické strany

- Čo je politická strana
 - Pôvod z latinského „pars“ – časť z celku
 - Reprezentácia dielčích záujmov v plur. spoločnosti
 - Ochrankyňa verejného blaha
 - Úsilie jednotlivca a skupín získať moc
 - V 12.-13. stor. – frakcie v rámci úzkeho okruhu ľudí s politickými právami
 - Moderné strany spojené s rozvojom kapitalizmu (18.stor.) - priemyslová revolúcia, rozširovanie volebného práva,

Politické strany

- Nástroj riešenia politických konfliktov sociálnych skupín (cleavages)
 - konflikt centrum – vidiek
 - konflikt cirkev – štát
 - konflikt mesto – dedina
 - triedne konflikty

Poznámky k pojmu pol. strana

- Nie je zhoda v definovaní.
- **Hodgkin:** „...politická organizácia, ktorá sama seba označuje a chápe ako stranu a takto je spoločensky akceptovaná.“
- **Schumpeter:** „...politická strana je skupina ľudí, ktorá sa zjednocuje s cieľom získať politickú moc“.

Poznámky k pojmu pol. strana

- **Riggs:** „organizácia, ktorá nominuje kandidátov pre parlamentné voľby“.
- **Hasbach:** „Strana je organizácia ľudí s rovnakými politickými názormi a cieľmi, ktorá sa snaží získať politickú moc, ktorá jej má umožniť uskutočniť zámery:

Poznámky k pojmu pol. strana

- **Weiner:** „organizácia, ktorá má miestne zložky, usiluje o podporu zo strany verejnosti vo voľbách, výber a výchova politikov, uchopenie a udržanie moci.

Poznámky k pojmu pol. strana

- Českí autori(Fiala,Strmiska): "Politické strany jsou organizovaná a dobrovolná sdružení většího počtu osob, která se snaží vzájemnou konkurencí ve volbách získat politickou moc, převzít politickou odpovědnost a prosadit svoji politickou vůli“.

Poznámky k pojmu pol. strana

- **E. Beneš:** „Politické strany sú skupiny ľudí, ktoré majú spoločné hospodárske, sociálne, kultúrne, náboženské, mravné, politické a iné záujmy, rovnaké idee a názory o usporiadaní spoločnosti.“
- **G. Sartori:** „...politická skupina, ktorá sa zúčastňuje volieb a je schopná využiť volieb k umiestneniu svojich kandidátov do verejných úradov.“

Charakteristické črty

- Vedomý cieľ: získanie politickej moci cez voľby
- Úsilie o podporu verejnosti vo voľbách – súťaž politických síl
- Presadzovanie politických predstáv (politický program, ideológia)
- Dobrovoľnosť a otvorenosť členstva

Funkcie politických strán

- **Funkcia zjednocovania (agregácie) záujmov**
– koalícia záujmových skupín,
presadzovanie širších hodnôt a cieľov,
zjednocovanie záujmových skupín
- **Funkcia integračná** – integrácia širokého spektra politického systému, možnosť podieľať sa na tvorbe programu strany

Funkcie politických strán – I.

- **Funkcia politickej socializácie** – podiel na straníckom živote, výchova „elity“
- **Funkcia mobilizácie voličov** – snaha o získanie priazne voličov, účasť na voľbách, získanie hlasov
- **Funkcia organizácie vlády** – obsadzovanie funkcií po voľbách

Funkcie politických strán – II.

- Funkcia určenia cieľa
- Funkcia artikulácie spoločenských záujmov
– jednotlivcov i sociálnych skupín
- Funkcia mobilizácie a socializácie občanov
- Funkcia formovanie elity a tvorby vlády
- Funkcia kontroly štátnej moci

Klasifikácia a vývojové typy strán

- Podľa sociálnej podpory:
 - **úzko založené**: ekologické, národnostné, ideologizujúce
 - **široko založené**: široké spektrum spoločnosti
- Podľa programu:
 - krajná pravica – pravica
 - stred –napravo, stred, naľavo
 - ľavica – ľavica, krajná ľavica

Klasifikácia a vývojové typy strán

- Podľa členskej základne
 - strany uzavreté
 - strany otvorené

Klasifikácia a vývojové typy strán

- Podľa cieľov:
 - strany revolučné
 - strany s cieľom získať a kontrolovať vládu

Klasifikácia a vývojové typy strán

- Podľa cieľa a charakteru vzniku
 - strany patronáže – uspokojenie materiálnych záujmov členov, zanedbanie programových cieľov
 - strany triedne – reprezentácia tried
 - strany svetonázorové – ideologická, religiózna orientácia
 - strany programové
 - strany platformné (akčné)

Klasifikácia a vývojové typy strán

- Podľa sociálnych aspektov organizačnej štruktúry:
 - strany honorачné (individuálna reprezentácia)
 - strany masové
 - strany integračné masové
 - strany kádrové (volebné)
 - strany tzv. „party machine“ (odtrhnuté od členov)

Klasifikácia a vývojové typy strán

- Podľa organizačnej štruktúry:
 - s pevnou – voľnou štruktúrou
 - centralizované – decentralizované
 - totalitné – partikulárne (miera kontroly členov)
 - priame – členstvo jednotlivcov
 - nepriame – členstvo kolektív. organiz.

Klasifikácia a vývojové typy strán

- Podľa sociálnodemokratických znakov
 - strany záujmové
 - strany všeludové
 - orientácia na najširšie skupiny obyvateľov
 - podľa orientácie a cieľov (rodiny strán) :
 - konzervatívne - liberálne
 - kresťansko-demokratické
 - sociálno-demokratické (socialistické)
 - krajne pravicové
 - strany zelených
 - komunistické strany

Iné typy strán

- **Elitné strany** (party of notables)
 - vznikali z aristokratických klubov
 - strany vážených občanov
- **Masové strany**
 - spojitost' z rozširovaním volebného práva
 - široká sociálna základňa

Iné typy strán

- Univerzálne strany

- klesá úloha členskej základne
- záujem o voliča
- spojenie medzi občianskou spoločnosťou a štátom
- pôsobenie cez média a politickú reklamu

Iné typy strán

- **Strany kartelu**

- pokles tesného spojenia členstva so stranou
- klesá úloha členskej základne
- prerastanie so štátom
- atomizácia organizácií
- profesionalizácia politiky
- manažerské riadenie strany
- strana ako spoločenstvo profesionálov

Systemy politických stran

- **neexistencia stran (no-party system)**
nesút'ažný
- **polosút'ažný**
- **sút'ažné**

Systemy politických strán

- **System jednej politickej strany**

- legálne existuje iba jedna PS
- dlhodobý monopol moci

- **Sartori:**

- systém jednej strany
- systém s hegemónnou stranou
- systém s prevládajúcou stranou

nesúťažný systém

súťažný systém, chýba rotácia

Systemy politických strán

- **System dvoch politických strán**
 - pri moci sa striedajú dve politické strany
 - väzba na väčšinový volebný systém
 - stabilizovaná demokracia
 - zreteľná politická diferenciácia spoločnosti

Systemy politických strán

- **System 2,5 politickej strany**
 - dve politické strany
 - ďalšia politická strana nutná k parlamentnej väčšine na vyslovenie dôvery vláde (pridáva sa k niektorej z dvoch strán)

Systemy politických strán

- **System viacerých politických strán**
 - na moci sa podieľa viac politických strán
 - koalície PS
 - s dominujúcou stranou
 - bez dominujúcej strany
 - umiernený pluralizmus (5-6 strán)
 - extrémny pluralizmus (viac ako 6 strán)
 -